

ІСТОРІЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОБОТИ КАФЕДРИ ЛІКУВАЛЬНОЇ ФІЗКУЛЬТУРИ, СПОРТИВНОЇ МЕДИЦИНИ ТА РЕАБІЛІТАЦІЇ ХАРКІВСЬКОЇ МЕДИЧНОЇ АКАДЕМІЇ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

**Малахов В.О., Ахмедов Т.І., Балабуха О.С., Макєєва М.А.,
Федоренко Н.О., Волох Ф.О., Завгородня Г.М., Спужак С.М.,
Степанченко К.А.**

З ініціативи ректора Харківського інституту удосконалення лікарів (зараз – Харківська медична академія післядипломної освіти, ХМАПО) професора М.І. Хвисюка, рішенням МОЗ СРСР у 1982 р. була заснована кафедра лікувальної фізкультури і лікарського контролю, яка у 1991 р. була реорганізована у кафедру лікувальної фізкультури та реабілітації. З 2000 р. до 2008 р. кафедра носила назву реабілітації та психотерапії. У січні 2009 р. відбулася реорганізація кафедр академії, з появою нової спеціальності на кафедрі її назву було змінено на кафедру лікувальної фізкультури, спортивної медицини та реабілітації.

Засновником кафедри та її керівником до 1999 р. був проф. Едуард Миколайович Клепиков, вихованець Харківської школи професорів Ф.Ф. Харченко та А.П. Зінченко. Едуард Миколайович на протязі 11 років працював вченим секретарем Харківського інституту удосконалення лікарів, є автором 160 статей, 40 раціоналізаторських пропозицій, 2 винаходів. Під його керівництвом захищено 3 кандидатські дисертації. На кафедрі навчалися 1 аспірант та 6 клінічних ординаторів. Е.М. Клепиков приймав участь у 12 міжнародних конгресах з питань імунореабілітації, постійно висвітлював актуальні питання реабілітації в медицині.

З 1999 по 2006 рік кафедру очолював доктор мед. наук, професор Тарієл Ілясович Ахмедов, лікар-психотерапевт, психіатр, медичний психолог, реабілітолог. Проф. Т.І. Ахмедов є членом різних міжнародних спілок психотерапевтів (WEP, EAP, EAA), академік Нью-Йоркської академії наук. Володіє класичними методами психотерапії; проводить мікропсихоаналіз, сучасний психоаналіз, сповідує холістичний і психосоматичний підхід у медицині. Автор 230 наукових праць, з них 13 монографій, 8 винаходів. Під його керівництвом захищено 12 кандидатських дисертацій, у теперешній час виконуються 3 кандидатські роботи. Основою науково-практичної діяльності проф. Т.І. Ахмедова є вивчення питань психотерапії у реабілітації, методів гіпнозу, основ клінічного, класичного та сучасного психоаналізу.

З 2006 р. кафедру очолює доктор мед. наук, професор Володимир Олександрович Малахов, вихованець Член-кореспондента НАН України, Лауреата Державної премії України, д.м.н. професора А.М. Белоуса, і заслуженого діяча науки і техніки України, голови

спілки неврологів України, директора Інституту неврології, психіатрії та наркології АМН України, доктора мед. наук, професора Петра Власовича Волошина, які й визначили наукову діяльність В.О. Малахова. Працюючи с 1983 р. в ХМАПО на кафедрі неврології та нейрохірургії, В.О. Малахов, під керівництвом проф. П.В. Волошина в 1990 р. виконав дисертацію на ступень кандидата медичних наук, а у 2004 р. – доктора медичних наук.

Професор В.О. Малахов є автором 18 монографій, 2 брошур, 11 винаходів, 147 друкованих робіт, 4 раціоналізаторських пропозицій, 6 методичних рекомендацій. Він є автором ряду оригінальних робіт. Під його керівництвом успішно виконано 2 кандидатські роботи та захищено 5 кандидатських робіт. У теперешній час проф. В.О. Малахов є науковим керівником 5 кандидатських дисертаційних робіт. Наукові напрямки у роботі проф. В.О. Малахова – це вивчення питань немедикаментозних методів реабілітації, механізмів вогнищевих уражень нервової системи з урахуванням стану імунонейроендокринної та серцево-судинної систем.

Першими співробітниками кафедри були:

- к.м.н., доц. К.І. Міровський, учень засновників Вітчизняної психотерапії; учень професорів І.І. Платонова та І.З. Вільговського;
- к.м.н., доц. В.В. Шутов –невропатолог, реабілітолог. Учень відомого реабілітолога, д.м.н. проф. Л.Є. Пелеха;
- к.м.н., доц. К.К. Калмиков – учень д.м.н. проф. А.А. Цукаєвої.

У теперішній час науково-педагогічну та лікувальну роботу на кафедрі здійснюють 2 професори, доктора медичних наук, 3 доценти, 4 асистенти. Викладачами кафедри постійно проводиться лікувально-діагностична робота в базових лікарнях та поліклініках м. Харкова та Харківської області.

Викладачі кафедри:

- Проф. В.О. Малахов
- проф. Т.І. Ахмедов,
- доц. О.С. Балабуха,
- доц. М.А. Макєєва,
- доц. Н.О. Федоренко,
- асистент Ф.О. Волох,
- к.м.н., асистент Г.М. Завгородня,
- к.м.н., асистент С.М. Спужак,
- к.м.н., асистент К.А. Степанченко.

Клінічними базами кафедри є: міська клінічна лікарня №7 (професор Малахов В.О.), залізнична клінічна лікарня ст. Харків (професор Ахмедов Т.І., доцент Макєєва М.А., доцент Федоренко Н.О.), обласний лікарсько-фізкультурний диспансер Харківської області

(асистент, к.м.н. Спужак С.М.), міська клінічна лікарня №8 (асистент, к.м.н. Завгородня Г.М.), центральна районна лікарня м. Чугуїв Харківської області (гол. лікар, асистент Волох Ф.О., доцент Балабуха О.С.), Український НДІ протезування, протезобудування та відновлення працездатності, санаторій “Бермінводи” (асистент, к.м.н. Степанченко К.А.).

Навчальна робота на кафедрі здійснюється за фахом “Лікувальна фізкультура” та “Лікувальна фізкультура та спортивна медицина” (цикли ПАЦ та спеціалізації), також відбувається підготовка і перепідготовка лікарів з питань медичної реабілітації хворих і інвалідів на циклах тематичного удосконалення, у тому числі проводиться госпрозрахунковий цикл за темою “Порушення мови у дорослих в системі нейрореабілітації” (для неврологів, терапевтів, лікарів загальної практики-сімейної медицини).

У грудні 2007 року кафедрою лікувальної фізкультури, спортивної медицини та реабілітації сумісно з Харківським обласним управлінням охорони здоров’я, Чугуївською районною державною адміністрацією, Чугуївським районним відділом охорони здоров’я, Чугуївською центральною районною лікарнею була організована і проведена в м. Чугуєві науково-практична конференція «Нові лікувально-реабілітаційні технології – на службу народу Слобожанщини». Проведення данної конференції явилось одним з результатів плідного багаторічного співробітництва цілого ряду кафедр Харківської медичної академії післядипломної освіти та Чугуївської ЦРЛ.

У 2008 році створено Асоціацію спеціалістів відновлювальної медицини Харківського медичного товариства (голова – професор Хвисяк М.І.), до якої увійшли усі співробітники кафедри та лікарі міських та обласних установ охорони здоров’я.

Основними науковими напрямками кафедри є розробка нових патосаногенетично обумовлених методів реабілітації хворих і інвалідів з наслідками церебрального інсульту, черепно-мозкової травми, інфаркту міокарда, неврологічних проявів остеохондрозу хребта, хронічними больовими синдромами, а також психологічна і психотерапевтична допомога онкологічним хворим. Окрім цього розробляються нові методи реабілітації хворих з вогнищевими ураженнями головного мозку: аерокріотерапія, краніоцеребральна гіпотермія, клітинна терапія, озонотерапія, використання електромагнітних хвиль різного діапазону, транскраніальна магнітна електростимуляція.

З 1992 р. на кафедрі виконувалися комплексні наукові теми:

1992 – 2000 рр.: «Немедикаментозна корекція порушень імунного гомеостазу і патологічно змінених біохімічних показників при захворюваннях периферичної нервової системи»;

2001 – 2006 рр.: «Немедикаментозна реабілітація та психотерапія в неврології та терапії»;

З 2007 р. на кафедрі виконується науково-дослідна робота: «Реабілітація хворих неврологічного та соматичного профілю з урахуванням стану імунонейроендокринної системи й особливостей психіки».

За час існування кафедри втілено в практику охорони здоров'я 30 розробок кафедри, видано 5 монографій, 160 посвідчень на раціоналізаторські пропозиції, одержано 2 авторські свідоцтва і патент РФ, 7 інформаційних листів, 5 методичних рекомендацій. На кафедрі пройшли навчання 2 аспіранта і 10 клінічних ординаторів. Середня кількість курсантів, які щорічно навчаються на кафедрі, становить 310-330 чоловік. За час існування кафедри пройшли підготовку більше 3000 лікарів і методистів ЛФК. Проводяться цикли тематичного удосконалення, ПАЦ і спеціалізації для різних контингентів лікарів, а також методистів ЛФК. З 2003 р. на кафедрі здійснюється навчання медичних сестер з масажу та інструкторів ЛФК медичного коледжу, медичних сестер Харкова та області.

Кафедра має тісні наукові контакти з іншими кафедрами ХМАПО: неврології та нейрохірургії; травматології, вертебології та анестезіології; фізіотерапії та курортології; народної та нетрадиційної медицини; а також з академічними закладами України: Харківський Національний інститут радіоелектроніки, Інститут проблем кріобіології та кріомедицини НАН України, Інститут озонотерапії та медичного обладнання.

Перспективами подальшого науково-практичного, навчального та лікувального розвитку кафедри є:

1. Участь у розробці навчальних програм підготовки лікарів та середнього медичного персоналу з медичної реабілітації на післядипломному рівні.
2. Посилення взаємодії з органами охорони здоров'я, спортивними закладами та суспільними організаціями з метою поліпшення стану медичної допомоги за фахом «Спортивна медицина».
3. Співпраця з органами охорони здоров'я з метою створення етапної реабілітаційної служби у м. Харкові та Харківській області.
4. Розвиток нейрореабілітації, як нового, актуального, практично значимого напрямку в системі медико-соціальної реабілітації.
5. Впровадження в практичну роботу ефективних методів не медикаментозного відновлювального лікування (озонотерапії, аерокріотерапії, краніоцеребральної гіпотермії, транскраніальної магнітної стимуляції, апітерапії, ароматерапії, гірудотерапії, лікувальних блокад з використанням ботулотоксину та ін).
6. Виконання програми медико-психологічної реабілітації онкологічних хворих.
7. Реабілітація хворих з мовними розладами (афазії, дизартрії) та порушеннями ковтання.
8. Використання в психологічній реабілітації хворих різноманітного профілю сучасних методик психотерапії (тілесно-орієнтованої психотерапії, системно-сімейної

психотерапії, різних методик психоаналізу).

9. Подальша розробка та впровадження в клінічну практику нових заходів реабілітації кардіологічних хворих; медикаментозна та немедикаментозна терапія кардіалгій.

Основні роботи співробітників кафедри лікувальної фізкультури, спортивної медицини та реабілітації за 10 років:

1. Ахмедов Т.И. Практическая психотерапия. – М.: ЭКСМО, 2008. – 745 с.
2. Ахмедов Т.И. Практическая медитация. – М.: ЭКСМО, 2008. – 500 с.
3. Волошин П.В., Малахов В.А., Завгородняя А.Н. Эндотелиальная дисфункция при цереброваскулярной патологии. – Харьков: Издательство «Тарбут Лаам», 2007. – 136 с.
4. Завгородняя Г.М. Діагностичні критерії та медикаментозна корекція церебрального ішемічного інсульту з урахуванням структурно-функціонального стану судинного ендотелію // Автореферат на здобуття наукового ступеня к.м.н. – Харків-2007, 22 с.
5. Малахов В.А., Ахмедов Т.И., Шутов В.В., Гаева М.А., Балабуха О.С., Важенина Г.В., Завгородняя А.Н. Немедикаментозные методы лечения (електронний посібник) – под общей редакцией проф. А.Н. Хвисяюка – Харьков, 2007.
6. Малахов В.А., Завгородняя А.Н., Чернышова Т.И. и др. Мумиетерапия и мумиелечение. – Харьков: Стиль Издат, 2007. – 112 с.
7. Малахов В.А., Важенина Г.В., Завгородняя А.Н. и др. Мышечная спастичность при органических заболеваниях нервной системы и её коррекция (Методические рекомендации). – Харьков, 2008. – 26 с.
8. Малахов В.А., Завгородняя А.Н., Чернышова Т.И., Гетманенко А.В. Основы натуропрофилактики и натуротерапии. – М.: Эксмо, 2008. – 464 с.
9. Малахов В.А., Гетманенко А.В., Завгородняя А.Н., Чернышова Т.И. Энциклопедия натуротерапии. – М.: Эксмо, 2008. – 400 с.
10. Малахов В.А., Завгородняя А.Н., Личко В.С. и др. Проблема оксида азота в неврологии: Монографія. – Сумы: Изд-во СумДПУ им. А.С. Макаренка, 2009. – 242 с.
11. Пасюра І.М. Клініко-патогенетичне обґрунтування використання озонотерапії у комплексному лікуванні хворих на дисциркуляторну атеросклеротичну енцефалопатію // Автореферат на здобуття наукового ступеня к.м.н. – Харків-2005, 11 с.
12. Патент України № 43689 МПК7 А 61Л 35/14 «Спосіб лікування початкової дисциркуляторної енцефалопатії гіпертонічного та атеросклеротичного генезу» // Малахов В.О., Гетманенко А.В., Пасюра І.М., Кравець Л.О., Ганічев В.В. Опубл. 17.12.2001 р. Бюл.№ 11.

13. Патент України №11330 А61К33/00, А61Р25/00 «Спосіб диференційованого лікування цефалгічного синдрому» // Малахов В.О., Тріфонова О.О. Опубл. 15.12.2005 р. Бюл. №12.
14. Патент України № 11331 А61К33/00, А61Р25/00 «Спосіб лікування головного болю при вегетативній дистонії» // Тріфонова О.О., Малахов В.О. Опубл. 15.12.2005 р. Бюл. №12.
15. Патент України № 22646 Спосіб визначення ступеня тяжкості гострого церебрального ішемічного інсульту / Завгородня Г.М., Малахов В.О., Губіна-Вакулік Г.І. – Заявлено 07.12.2006; Опубл. 25.04.2007. Бюл. №5, 2007р.
16. Патент України № 22536 Спосіб лікування гострого церебрального ішемічного інсульту / Завгородня Г.М., Малахов В.О. – Заявлено 27.11.2006; Опубл. 25.04.2007. Бюл. №5, 2007р.
17. Федоренко Н. А. Иглотерапия, прижигание (прогревание), точечный массаж в медицинской реабилитации. – Х.: Прапор, 2003. – 238 с.
18. Федоренко Н. А. Немедикаментозное лечение. – М: ЭКСМО, 2005. – 640 с.
19. Хвисюк М.І., Малахов В.О., Ганічев В.В., Пасюра І.М. Озонотерапія для неврологів та вертебрологів. Монографія. – Харків, Харківська медична академія післядипломної освіти МОЗ України, Українська асоціація озонотералевтів та виробників медобладнання, 2002. – 248 с.
20. Хвисюк О. М., Хвисюк М. І., Марченко В. Г., Яроцька Е. П., Федоренко Н. О. та ін. Керівництво з немедикаментозного лікування у клінічній і спортивній медицині. Навчальний посібник для лікарів. – Х.: Майдан, 2008. – 350 с.
21. Яроцкая Э. П., Федоренко Н. А. Точечный массаж и иглотерапия (Медицинский атлас). М.: Эксмо, 2009. – 336 с.